

ДЪЛГОСРОЧНА ПРОГРАМА ЗА ХАРМОНИЧНО РАЗВИТИЕ НА ЛИЧНОСТТА

Изтича вторият етап от Дългосрочната комплексна програма за издигане ролята на изкуството и културата за хармоничното развитие на личността — програмата „Леонардо да Винчи“. Поредица крупни мероприятия запознаха българския народ с многостранното художествено, философско, научно-техническо и пр. наследство на гениалния флорентинец. Пред нашите очи ярко се открии фигурата на един от титаните на човешкия дух, на една от немногото личности, които vyplъщават и нагледно показват неограничените духовно-творчески възможности на човека. Такива личности смело прекръчват границите на своята страна, народ, епоха, превръщат се в съвременници на всички времена, в достояние на цялото човечество. По този начин те играят важна роля за достигане на онази грандиозна задача, която за пръв път в историята на човечеството си поставя развитото социалистическо общество — постигане на хармонично и всестранно развитие на личността, пълно отприщване на творческите ѝ способности и създаване на условия за максималната им обществена реализация, изграждане на утрешния свят по законите на съвършенството, хармонията и красотата.

Както е известно, това е главната и крайна цел на Дългосрочната комплексна програма за издигане ролята на изкуството и културата за хармоничното развитие на личността. Запознаването с живота и дейността на най-великите гении на човечеството, като Леонардо да Винчи, Н. К. Рьорих, В. И. Ленин, Константин-Кирил Философ, Алберт Айнщайн, Рабиндранат Тагор и др., си поставя качествено различни и по-високи цели, отколкото обикновеното популяризиране на създаденото от тях. Защото, казано с думите на др. Людмила Живкова: „Дълбочината, всеобхватността и многоаспектността на творческите и научните интереси говорят за ярката индивидуалност на тези личности, стремили се към реализацията на високи идеали и цели. Освобождавайки своето съзнание от предразсъдъците и ограничеността на егоцентризма, те са се приближавали към своите идеали, реализирали са ги. Задълбоченото отношение към проблемите на живота, научно-творческият подход при анализа и преосмислянето на основните еволюционни явления са откривали пред техния духовен взор същността на общочовешките принципи, природата на обществените и духовните явления. Те са се издигали над ограничените, тяснонационални интереси и над незначителните, преходни проблеми на своите епохи, за да влеят завинаги своите усилия в непреходните духовни и културни достижения на човечеството.

Присъствието на тези личности в културното и духовното развитие и в наши дни, тяхното въздействие се обяснява преди всичко с обстоятелството, че те са притежавали духовна сила, способност творчески да преосмислят и художествено да възсъздават същността на основните процеси и явления в развитието на

човечеството. Притежавайки необикновена възприемателна способност, те са прониквали в същността, извличали са опита на миналото, живели са с актуалните задачи и цели на настоящето, предусещали са възможностите на бъдещето.

Именно тези способности открояват гениите като пример за в с е с т р а н н о и н а д а р е н и и х а р м о н и ч н о р а з в и т и л и ч н о с т и, разкриват как реализацията на качествата им в социалната практика води до достигането на качествено нов, по-висок етап в целокупното развитие на човечеството. И това е най-актуалният смисъл на техния живот и творческо дело. Защото всеки от тях в една или друга степен е разширил границите на човешките възможности, разкрил е нови духовни хоризонти, надхвърлил е онова, което се е считало за предел в изстравения на личността.

Разбира се, ние не забравяме, че всеки от тях тръгва от различна изходна точка, че всички те са били рожби на своето време и са се реализирали точно в решаването на онези задачи, които то им е поставяло. Но такава е диалектиката на човешкото познание и творчество, че духовната сила на гения се разкрива най-пълно именно в способността му да решава основните задачи на епохата си, да постига целите, които му диктува тя, като същевременно ги надхвърля качествено, като ги извисява до мащабите на бъдещето. Затова тези гениални личности са разчупили рамките на историческата и националната си принадлежност, достигнали са такава духовно-творческа висота, която е пример за цялото човечество и за всички времена.

По този начин примерът на великите умове на човечеството играе ролята на важна действена сила, която тласка напред развитието на всяка отделна личност и на обществото като цяло. Чрез Дългосрочната програма се разкриват онези черти на гениалните личности, които са особено актуални днес, които и в наше време са могъщ стимул на човешкия прогрес. Така се достига главната й цел — пробуждането, развитието и съзряването на творческото начало у човека, формирането на творческо отношение към непрекъснато изменящата се действителност, развиване на личността и обществото по законите на красотата. Задълбоченото изучаване на делото на големите гении ни показва както пътищата за разгръщане на духовно-творческия потенциал на личността, така и живия, емоционално-нравствен пример за висотите, до които може да достигне човешкият дух. Органично свързана с основните цели на Всенародната програма за естетическо възпитание, Дългосрочната програма за издигане ролята на изкуството и културата за хармоничното развитие на личността цели в крайна сметка развитието и обогатяването на онези духовни сили, които чрез своята социална реализация ще доведат до нова, качествено по-висока степен в нашето целокупно обществено, икономическо и културно издигане. А това е в същност проекция на стратегическата цел на нашата партийна и държавна политика за активизиране на субективния фактор с оглед голямата му роля в развитието на нацията по пътя към изграждане на комунистическото общество.

Така великите достижения на миналото, непреходните съкровища на творческия човешки дух се поставят в служба на бъдещето. От тази гледна точка завоеванията на гениите могат да разкриват пълната си духовно-нравствена значимост само като се превърнат във всенародно — и всечовешко — достойние, като се актуализира тяхното богато съдържание, като се покаже значимостта им в историческото развитие на човечеството. Именно в това се състои главната цел на Дългосрочната програма — чрез задълбоченото изучаване на живота и дейността на най-видните представители на човешкия род да активизира развитието на творческите сили у съвременника, да анализира пътищата за все по-пълното им разгръщане и обществена реализация; и чрез живия пример на гениите да вдъхнови всестраниното и хармонично оформяне на личността — строител и утреншен поданик на комунистическото общество. Така на практика се пре-

творява в живота известната мисъл на великия Ленин, че пролетариатът се явява единствен законен наследник на всичко ценно и прогресивно, сътворено в многовековното развитие на човечеството. Така на дело се изпълнява задачата за всепопцялостно и всестранно приобщаване на народа към непреходните ценности на изкуството и културата на всички времена. Така се постига висшата цел на всеки творчески импулс — „обратната връзка“ между творчеството и обективната действителност, чрез която плодове на човешкия гений се връщат в живота, от който са произлезли, за да ускорят развитието му в посоката на идеала.

Преценена от тази гледна точка, Дългосрочната програма за издигане ролята на изкуството и културата за хармонично развитие на личността е (заедно с Всенародната програма за естетическо възпитание и ред други мероприятия) закономерно продължение на цялостната културна политика на социализма, нейно доразвитие, съответстващо на задачите, които се поставят в периода на изграждане на зрялото социалистическо общество и прехода към комунизма. Затова Дългосрочната програма представлява сама по себе си комплекс от мероприятия, всяко от които е етап в осъществяването на поставените задачи и същевременно „снима“ в себе си предшествувания го етап, като задълбочава, конкретизира и мултиплицира постигнатите резултати. Както е известно, първият етап на Дългосрочната програма „Н. К. Ръорих“ запозна нашия народ с живота и творчеството на Николай Константинович Ръорих. Поет, художник, мислител, учен-изследовател, археолог, пътешественик, обществен деятел и борец за мир, Н. К. Ръорих е един от крупните гении на човечеството, които се реализират в много и различни научно-и художественотворчески области, свързвайки органично своите духовни стремления с отзивчивостта към острите обществени проблеми, с борбата за мир и духовен прогрес на човечеството. Както изтъкна в своето слово при откриване на изложбата, посветена на Николай Ръорих, др. Людмила Живкова, той е ... забележителен пример за многоостранно развита личност и посвещаваща този живот на една възвишена и прекрасна цел — стремление към света и единение с действителността. Този стремеж към единство между отделните елементи и страни на съзнанието намира отражение и във външното равновесие, тържественото спокойствие и монументалност и оставя отпечатък върху цялата многоостранна дейност на Ръорих. Неговото внимание винаги е привлечено от общото, основното, вечното в развитието на процесите, в проявленията и реализацията на индивидуалния, общонародния и общочовешки дух.“

Вторият етап на Дългосрочната програма „Леонардо да Винчи“ ни насочва към друг духовен колос в историята на човечеството — към гениалния флорентинец (Н. К. Ръорих впрочем се е считал за „ученик“ на Леонардо), чието научно-техническо и художественотворческо наследство обхваща почти всички области на човешкото познание.

Тук е необходимо да се подчертае и значението на преломното време, в което живее и твори Леонардо да Винчи; което според класическата вече формулировка на Енгелс „се нуждаеше от титани на мисълта и делото и роди такива титани“. Западноевропейският Ренесанс бе повратна точка в развитието на цялото човечество. Но ако на това му значение са посветени безброй изследвания, то световната историческа и културоведска мисъл все още е донякъде в дълг пред проблемите, които поставя изследването на Предренесанса през XIII — XIV в. в източноевропейските земи (задушен по-късно от османското нашествие); все още недооценена е ролята на културните-посредници между Запада и Изтока, както и на „двупосочното“ движение на идеите на хуманизма — първоначално от източнохристиянската цивилизация към италианските градове-държави по Средиземноморието, където те носят повея на Ренесанса, и след няколко века — в обратна посока. Не е възможно, разбира се, тук да се засегне цялата многоаспект-

на историко-културоведска проблематика, свързана с тези въпроси, но тя е показателна за причастността ни към този преломен момент в развитието на човечеството.

От друга страна, колкото и да е рожба на своята епоха, всемирно значение Леонардо да Винчи придобива именно с това, че надхвърля нейните рамки, че в своята многостранна дейност се превръща в живо доказателство за неограничеността на човешките способности. Трудно е дори в порядъка на обикновено изброяване да се обхване целият диапазон на неговите творчески интереси и достижения. Безспорно Леонардо е най-известен като гениален живописец, чието художествено наследство е неоценимо. Същото се отнася и до работата му като скулптор и архитект — макар епизодична и малка по обем, тя е богата с новаторски, актуални и днес идеи. Но същевременно гениалният флорентинец е и голям учен, оставил ярка следа в редица области на знанието: в анатомията и физиологията, механиката и теоретичната физика, астрономията, хидродинамиката, оптика, акустика . . . Да не говорим пък за инженерните му идеи, някои от които са изпреварили дотолкова времето си, че едва в края на XIX и XX в. бяха практически осъществени (планер, въртолет, делтаплан и др.). Нека добавим още, че със своите басни, фауети, афоризми, бележки и пр. Леонардо да Винчи се очертава и като оригинален литератор, надхвърлил естетическата конвенция на своето време.

Естествено не е възможно тук да се очертае цялостният облик на многопосочния творчески гений на Леонардо — подобна амбиция би била наивна, след като толкова светли умове са оставили забележителни трудове в оная област на науката, наричана вече „леонардознание“ (в новата си рубрика „Шедьоври на световната естетическа мисъл“ предлагаме на читателите един от върховете в тази насока — три откъса от есето на Пол Валери за гениалния флорентинец). Но нашата цел в случая е друга. Първо, да посочим онова, което е интегралният знак на Леонардовата личност, което обединява многостранните ѝ изяви. А то е — **хуманизмът**. Хуманизмът, който поставя в центъра на мирозданието конкретната човешка личност като мярка и цел за всички неща, т. е. в **х а р м о н и я** с природата и въобще с цялата заобикаляща ѝ действителност. Именно това е доминантата в светогледа на Леонардо да Винчи, която извисява огромните му дарби и придава общочовешка значимост на неговите научни и художествени достижения.

И, второ, да подчертаем още веднъж, че всестранно и хармонично развитата личност на Леонардо да Винчи е не просто един исторически феномен, а конкретен пример за необятността на човешките възможности. Разкриването на сътвореното от Леонардо в четирите основни мероприятия — изложбата от оригинални произведения на гениалния флорентинец и художниците от неговата школа, изложбата „Научно-техническото наследство на Леонардо да Винчи“, изложбата „Хуманизмът в източно-християнската култура и западноевропейското Възраждане“ и Международната конференция на тема „Хуманизмът и развитието на културите“ — посочва както пътя на разгръщане на духовно-творческите възможности на отделната личност, така и основния стимул за творческо самоусъвършенствуване и извисяване — доближаването към идеалите на хуманизма, развитието на индивидуалните способности в името на високите цели на нашето общество. По този начин настоящият етап естествено и органично се прелива в следващия — програмата „В. И. Ленин“, която ще започне по времето, когато цялото прогресивно човечество ще чествува 110-годишнината от рождението на великия революционер, очертал нови епохални перспективи в развитието на света.

Така Дългосрочната програма за издигане ролята на изкуството и културата за хармонично развитие на личността изпълнява своята главна цел — да доближи бъдещето, изградено по законите на съвършенството, хармонията и красотата.